

THE RURAL TOURISM IN DOLNI CHIFLIK MUNICIPALITY – TRENDS AND PROSPECTS

Abstract: The development of the rural tourism is not a universal means of solving all the economic and social problems in rural areas - its growth and improvement should be enhanced together with the growth and improvement of the other spheres of economic life as part of the integrated development model of rural areas. The aim of the present study is to reveal the trends and to reveal the possible prospects for development of the rural tourism in a Bulgarian municipality with a convenient geographical location, preserved nature, protected territories and ecologically clean areas, thermal waters, rich cultural heritage, etc. attractive natural geographic, bioclimatic and diverse anthropogenic tourism resources. The availability of these and many other prerequisites for tourism, however, is not enough for its development. There is a need for purposeful communication management, conducting an active marketing policy and building a modern tourist infrastructure.

Author information:

Dora Kabakchieva

Assoc. Prof. PhD

Natural Sciences Faculty

Department of Geography, Regional Development
and Tourism

at Konstantin Preslavsky University of Shumen

✉ dora_kabakchieva@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

tourism, rural tourism, rural areas, alternative tourism

Darina Balkandjieva

🌐 Bulgaria

Селският туризъм като обособена част от туристическата индустрия се усъвършенства и се променя постоянно по отношение на своята структура. За динамичното му развитие и утвърждаване допринасят новите пазарни тенденции, натрупаният опит, инвестициите от страна на бизнеса, местните и държавните власти. Селският туризъм кореспондира с нуждите на модерния човек от кратка почивка и ново преживяване – откъсване от ежедневието, ритъм на градския живот, контакт с природата, опознаване на културните характеристики на малко известни райони, развлечение и отдих в местности с непроменен от негативните последици на масовия туризъм вид. Става дума за алтернативен – мек устойчив вид туризъм, който има потенциала да въздейства върху развитието на селските райони и да гарантира допълнителни доходи за местното население. Природните ресурси и относително запазената екосреда, социокултурният контекст, богатото историческо наследство, любопитството към автентичния селски бит, необходимостта от търсене на алтернативни форми на трудова заетост в унисон с принципите за икономическа диверсификация на местната икономика и за преодоляване на високата степен на безработица в селските райони са съществени аргументи в подкрепа на тезата за все по-решаващата роля на селския туризъм за развитието на туристическия пазар, за възраждането на българското село и за устойчивото развитие на селските райони.

Не съществува единна общоприета дефиниция на все по-широко експлоатираното понятие „селски туризъм“. Обобщено то се схваща като „туризъм в селски региони, при който се задоволяват интересите на туристите към традиции, бит, култура, селскостопански и др. специфични дейности, както и към природните, исторически и културни дадености на

съответния регион, при спокойствие и непринудени човешки взаимоотношения”. (Алексиева и др., 2000) Уяснява се още като „алтернативен“, „рекреативен“, „провинциален“, „местен“, „агро“, „зелен“ или всякакъв друг вид, различен от масовия („индустриалния“). Именно с това си качество той предоставя на туристите особено удоволствие от кратка почивка, тихо уединение, естествени отношения, неподправена природна красота и задоволява интересите им към традициите, бита, културата, селскостопанските и др. специфични дейности на съответния регион. Отличителните белези на селския туризъм определят и неговата специфика:

- развива се в извънградска област;
  - базира се на малки по размери традиционни дейности и предприятия, на природни дадености и културно наследство;
  - осъществява се в рамките на малки и средни по мащаб сгради и жилища, често по-скоро пригодени за туристи, но без да бъде променян драстично техния архитектурен дизайн, атмосфера или размер;
  - опира се на традиционните качества на селото и се развива постепенно под контрола на местното население;
  - не е еднороден – отразява сложността на селската среда и има различни проявления.
- (Лане, 1994)

Елементите на туристическото преживяване при този вид туризъм, които привличат хората и предизвикват тяхното внимание са:

- промяна на всекидневния градски маниер на съществуване;
- отдалеченост и усамотение;
- тишина и покой, релакс;
- неформална комуникация, споделяне на опит и съпреживяване;
- приключение и предизвикателство, занимания със спорт или различни хобита;
- грижа за здравето и фитнес, чист въздух;
- опознаване на околната среда;
- изследване на селските общности, култури и бит;
- изучаване на историческата идентичност и на културното наследство.
- участие в различни селски дейности;
- споделеност с приятели или със семейството.

Селският туризъм е атрактивен за много хора, живеещи в градовете, които се опитват да избягат от еднообразието на ежедневието си. Извънградската среда, природата, селският начин на живот предоставят подходящи условия и успокояваща обстановка, внушават сигурност. Колкото по-стресиращ е градът (безработица, трафик, шум, престъпност и др.), толкова по-успокояваща е провинцията. Колкото настоящето е по-агресивно, толкова по-спокойно се чувства човек в миналото и толкова по-настойчиво търси чисти и неподправени чувства и преживявания.

Разбира се, развитието на селския туризъм не е универсално средство за решаване на всички икономически и социални проблеми в селските райони. Ръстът и усъвършенстването му следва да се движат успоредно с ръста и усъвършенстването на останалите сфери от стопанския живот като част от модела за интегрирано развитие на селските области. За разлика от големите хотели, при които често реализираните приходи се насочват към други региони и държави, при селския туризъм по-голямата част от изразходваните от туристите средства остават в месната общност домакин. Така тази общност има възможност сама да взема решения и да изгражда оригинален и привлекателен за туристите облик на своята територия, да насърчава и реализира туристическата дейност, за да диверсифицира местната икономика. Много често приходите от туризма подпомагат ниско продуктивните селскостопански производители и фермери със съществена роля за опазване на природна среда, стимулират занаяти и икономически дейности с уникален/специфичен характер за запазване на биоразнообразието и поддържане на ценните видове и екземпляри от местната флора и фауна.

Независимо дали туризмът се осъществява в населени места тип „села“ или в такива с аграрни стопанства, това което го отличава е именно приносът му в развитието на местната икономика, в поддържането на някои традиционни стопански дейности, в съхраняването на определени природни местности, в подобряването на социалните условия, задържането на местните жители и т.н. „Алтернативните форми на туризъм разширяват гамата от предлагани туристически маршрути и развиват положителни нагласи и познания в местните общности към опазване на биологичното разнообразие и културното опознаване. Те допринасят за продължаването и/или съживяването на местните занаяти и поминък, щадящи природната среда.“ (Сабриева и др., 2013)

Селският туризъм се реализира в райони, в които:

- икономиката е с преобладаващ дял на селскостопанския сектор (или на дейности, пряко свързани с него) – над 50%;
- съществуват селища с малко на брой жители (под 2000 души), разположени в (или непосредствена близост до) планински и полупланински, езерни, речни и/или крайбрежни зони, язовири, земеделски пасища и др.;
- доминират природни местности, където се осъществява основно селскостопанска, ловностопанска, дърводобивна и подобна дейност и които са ненаселени или изключително слабо населени (например има така нареченият тип „махали“, ферми, селскостопански комплекси, в които живеят техните собственици и работници, тип жилища, обитавани предимно през летния период от животновъди, земеделци, лесничей и т.н.);
- инфраструктурата е слабо развита или отсъства такава – несъществуваща и/или неподдържана първокласна и дори второкласна шосейна мрежа, стари или липсващи канализация, водоснабдяване, електроснабдяване и пр.

Община Долни чифлик е една от многото български общини, която има потенциала за разгръщане на селски туризъм на своята територия. Нещо повече – логично е това да е приоритетен отрасъл за икономиката ѝ. Разположена в подножието на Източна Стара планина и по поречието на р. Камчия, граничеща с Черно море, общината има удобно географско местоположение, съхранена природа, защитени територии и екологично чисти райони, термални води, богато културно наследство и пр. благоприятни и атрактивни природогеографски и биоклиматични ресурси за различни видове туризъм. Природните и антропогенните условия предопределят добри възможности за създаване на целогодишни привлекателни туристически продукти – морски, балнеоложки, SPA и Wellness, културни, екологични, селски и т.н. „За разлика от много черноморски общини морският туризъм в община Долни чифлик не е усвоил напълно потенциала на крайбрежието и не е достигнал застрашителни размери. През последните години общината залага на алтернативните форми на туризма като ловен, селски, познавателен и екотуризм, фотолов и риболов. Ловният туризъм се развива в ДЛС „Шерба“, което предлага също фотолов и риболов. Селски туризъм се предлага в селата Солник и Голица. Екотуризмът се базира на наличните 20 защитени територии и обекти с обща площ 1 800 ха в т.ч. резерватите „Киров дол“ и „Вълчи преход“, както и биосферният резерват „Камчия“, който е под закрилата на ЮНЕСКО.“ (Василева, 2010)

Към подходящите предпоставки и възможности следва да се добавят и добрите транспортни връзки, осигурени чрез близостта на две пристанища и две международни летища – Варна и Бургас, както и транснационалните транспортни коридори.

Динамичното социално-икономическо развитие на 17-те административно обособени населени места (16 села и гр. Долни чифлик) наистина е детерминирано от туризма, наред с разнообразни икономически дейности като селско и горско стопанство и някои подотрасли на промишлеността. Икономиката на общината като цяло е в период на оживление особено в сектор „Селски туризъм“. Съществува положителна тенденция както в абсолютния размер на приходите от туристическа такса, така и в темповете на нарастването им. През 2015 г. са реализирани 74 665 нощувки от 15 383 туристи. През 2016 г. – 80 903 нощувки от 17 253 туристи. През 2017 г. – 95 383 нощувки от 21 517 туристи. Установява се тенденция на увеличаване на легловата база, все

повече жилища по селата се превръщат в къщи за гости. Степента на застрояване на курортната среда в общината е ниска. Това е благоприятно от гледна точка на перспективите за развитие на селския туризъм и на очакваните инвестиции в дълготрайни материални активи и инфраструктура.

Програмата за развитие на туризма в община Долни чифлик за 2018 г. – 2020 г. анализира състоянието на туризма в района и дефинира силните и слабите страни, възможностите и заплахите пред този отрасъл, за да формулира визията и да определени стратегическите цели.

Като силни страни са изведени:

- доброто географско положение;
- природните ресурси, достатъчни за развитие на туризъм (климат, гори, резервати и защитени територии, разнообразни възможности за туристически маршрути и др.);
- защитените територии, като предпоставка за развитие на екологичен и познавателен туризъм;
- високият относителен дял на горските ресурси, като възможност за развитие на ловен туризъм;
- богатото културно-историческо наследство;
- добрите практики – действащи туристически бази, ползващи се с добро име;
- интересът към закупуване на имоти в района от българи и чужденци;
- липсата на големи промишлени замърсители на въздуха, почвите и водите;
- „запазената марка“ традиционни селскостопански продукти – ябълки, праскови, круши, вино;
- водните басейни (реки, микроязовири, язовири) и природните забележителности;
- фолклорът и художествената самодейност, съществуването на творчески състави с разнообразни програми при читалищата в гр. Долни чифлик и селата.
- доброто съжителство на различните етноси, религии и култури.

Отбелязаните слаби страни в този анализ са:

- липсата на цялостен туристически продукт на територията на общината;
- недостатъчната туристическа инфраструктура;
- дефицитът на туристическа информация и интерпретация;
- отсъствието на комуникации в най-атраktivните за туризъм райони;
- ниската квалификация на обслужващия персонал;
- липсата на обособени места, където да се излагат занаятчийски, кулинарни и други характерни местни продукти;
- недостатъчната леглова база от различен тип;
- незадоволителната изграденост на канализационната мрежа в селищата, водеща до замърсяване на реките, подпочвените води и почвата от непречистени битови отпадъчни води;
- липсата на пречиствателни станции за отпадъчни води;
- неизползваният потенциал на наличните минерални води и на природните дадености.

Възможностите се търсят в посока на:

- разрастване на морския и на познавателния туризъм;
- подобряване на ловния и риболовния туризъм;
- развитие на селския туризъм и екотуризма;
- използване на средствата на национални и европейски фондове за финансиране на проекти (ОП Околна среда 2014 – 2020 г., ОП за развитие на селските райони 2014 – 2020 г., ОП Региони в растеж 2014 – 2020 г. и др.)
- подобряване на базата за туристически атракции (стадиони, игрища и др.);
- създаване и маркиране на маршрути с подходящи атракции и оборудване;

- организиране на традиционни прояви през годината, посветени на различни местни обичаи, продукти и др.
- разработване и предлагане на стандарти за местни туристически услуги;
- създаване и защита на запазени марки за местни туристически продукти;
- обучение на специалисти в областта на туризма;
- реклама и промоция на местни туристически продукти.

Идентифицираните заплахи, маркирани в посочения анализ на Програмата са:

- опасност от неконтролирано и неправилно използване на природните ресурси – плажната ивица, горите, минералните води
- стихийно и разнопосочно развитие на туризма;
- влошаване на качествата на крайбрежните морски води, водите на р. Камчия и на състоянието на резерват „Камчия“;
- еднообразно и неконкурентоспособно предлагане;
- разочарование на посетителите от състоянието на инфраструктурата и/или недостатъчно доброто ниво на услугите;
- очаквания у местното население общината да поема прекомерни и/или несвойствени ангажименти спрямо развитието на туризма;
- недостатъчен финансов ресурс.

Предимствата и проблемите пред развитието на туризма в община Долни чифлик, отбелязани в цитирания административен документ, взаимно се улавяват. Няма непреодолими външни заплахи и съществуват достатъчно възможности. Един по-задълбочен поглед обаче върху общинските програми от последните десетина години тревожно забелязва неизменната повторяемост на характеристиките в отделните части на SWOT-анализа. От една страна, формалното изпълнение на изискванията на Закона за туризма (чл. 11) не може да бъде от полза за никоя от заинтересованите от развитието на туризма страни. От друга, осмислянето и използването на подобен инструмент за изследване е мерило за силата и ефективността на мениджърските екипи и възможностите им за стратегическо управление. Разбира се, относителната константност на някои от елементите е ясна и безспорна, но когато повторяемостта по отношение на слабите страни, възможностите и заплахите остава непроменена въпреки динамиката на процесите, оценките за развитие, за напредък, за усъвършенстване, за успех и т.н. трудно могат да преминат в сферата на одобрението.

Мисията на общинската администрация в Долни чифлик е да изпълнява ролята на двигател за местното развитие на туризма и на обединител на усилията в тази посока, да определи рамката и правилата за развитие и да създава по-добри условия и среда за реализация на частната инициатива. Общинската администрация работи в партньорство с всички заинтересовани страни на територията на общината, стимулира и стартира различни процеси, като гарантира връщането на общинските приходи от туризъм в туристически дейности и инициативи и съдейства за намирането на допълнителни фондове чрез донорски програми и проекти. Визията ѝ за общината е: „Долни чифлик – административен, културен и туристически център на Черноморското крайбрежие, с добре развито селско и горско стопанство, осигуряващ сигурност, чиста околна среда и висок жизнен стандарт на своите граждани, привличаща младите хора, инвеститори и туристи“. Главната ѝ цел е „развитие на местната икономика, чрез ефективно използване на ресурсите и привличане на инвестиции в туризма, селското стопанство, промишлеността и съпътстващите дейности и услуги за намаляване на безработицата и повишаване на доходите“.

В този контекст селският туризъм естествено се показва като приоритетна насока за развойните процеси в района и диктува основните мерки и необходими действия в тази връзка:

- обновяване и доизграждане на местната инфраструктура, свързана с развитието на туризма (общински пътища, водоснабдяване, канализация);

- трайно подобряване на екологичното състояние на общината – съчетаване на екологичните изисквания и природния капитал с развитието на местната и регионалната икономическа активност за постигане на устойчивост (повишаване на степента на обществените инициативи и изграждането на екологично съзнание, екологичен мониторинг, енергийна ефективност и т.н.);

- дефиниране на зоните с потенциал за развитие на селски туризъм в общината –напр. балканските селища, предлагащи комбинация от еко, агро, кулинарен, винен, ловен и пр. видове туризъм;

- модернизиране на настанителната база (къщи за гости) и необходимите съоръжения и средства за развитие на туристически дейности, привличане на частни инвестиции;

- осъществяване на маркетингови проучвания за определяне на специфичните пазарни сегменти с цел увеличаване на броя на туристите в региона;

- насочване на туристическото търсене върху резерватите, защитените местности и биоклиматичните ресурси, върху културно-историческото наследство в района, разработване на туристически пакети, програми и атракции, свързани с това;

- възраждане на местни занаяти и традиционни производства, обогатяване и популяризиране на културно-събитийния календар на общината;

- фокусиране на дейностите по туристическото предлагане на община Долни чифлик, разгръщане на целенасочени комуникационни кампании.

Предвид факта, че една от основните причини за отказ на туристите да летуват в България е прекомерната урбанизация на курортните комплекси, е важно да се отбележи, че степента на застрояване на курортната среда в община Долни чифлик е ниска. Това е благоприятно и от гледна точка на перспективите за развитие на селския туризъм и на очакваните инвестиции в инфраструктура и нови къщи за гости. Именно увеличаването на броя на селските къщи, посрещачи и представящи традициите и обичаите на местното население на посетителите, както и създаването на хотелска база в малките населени места са основополагащите условия за успеха на селския туризъм в района.

За да са продаваеми туристическите продукти на общината, е необходимо те да се създават при спазване на два основни принципа – максимално разнообразие и максимален обхват. Първият принцип предполага предлагането на продукти с много профили (напр. селски туризъм, но заедно с балнеолечение, антични паметници, дегустация, етнография, природни феномени, екотуризъм и т.н.). Вторият – изисква обвързване на общинския туристически продукт с регионални и национални вериги в маршрутно-познавателния туризъм.

Както вече стана ясно Община Долни чифлик притежава значителен потенциал за развитие на селския туризъм, но опитът ѝ в това направление е все още ограничен. В отсъствието на координирана политика от страна на местната власт, комуникация и реклама, повечето дейности и продукти остават относително непознати. Окуражаването на активностите в тази посока и маркетингът са слаби. Концепцията за развитие на защитени зони, свързани със фокусирани върху туристически дейности селски общности, има всички основания да стимулира ръста на туризма в селата. Необходимо е обаче общината да следва целесъобразна стратегия, която да подкрепи усъвършенстването на този вид алтернативен туризъм. Така ще се увеличат заетостта и съответно приходите на местното население, броят на къщите за гости, ще се привличат все повече туристи, ще се спомогне да се завърнат хората в региона.

Съществуват всички предпоставки селският туризъм (който към момента има ясно изразен сезонен характер) да се превърне в един от основните структуроопределящи отрасли за местната икономика. Множеството благоприятстващи фактори обаче не се използват пълноценно. Община Долни Чифлик разполага със значителен, но неусвоен потенциал за развитието на този вид туризъм през всички сезони чрез предлагането на интегриран и разнообразен туристически продукт, основан на щедрите местни ресурси и съхранената идентичност. Ограничаващ фактор за пълното усвояване на потенциала е и липсата на достатъчно добре изградена туристическа

инфраструктура – от една страна, незадоволителен брой места за настаняване и хранене с необходимото качество, а от друга страна – недостатъчно допълнителни туристически услуги, атракции и подходящи условия за туризъм и отдих (прояви и събития с културен и опознавателен характер; информационни центрове, табели и пътепоказатели за туристическите места и маршрути; спортни съоръжения, услуги, екипировки; посетителски центрове за експониране на местното природно и културно-историческо наследство и пр.).

Бариера пред развитието на специализирания туризъм на територията е и недостатъчната разпознаваемост на дестинацията за практикуване на алтернативни форми на туризъм през всички сезони. Местните власти мобилизират усилия и капацитет в тази насока, но за да се постигне очакваното повишаване на посещаемостта и продължителността на престоя на туристите, е необходим интегриран подход и участие на всички заинтересовани страни, така че да се генерира кумулативен ефект от общите усилия. Това може да се постигне както чрез насърчаване на частните инвестиции в предлагането на атрактивни туристически продукти, така и чрез целенасочени усилия за подобряване на инфраструктурата, популяризиране на местните забележителности и маркетинг на дестинацията Долни Чифлик (и селата), например чрез дигитално представяне на местното природно и културно-историческо наследство и прилагане на съвременни информационни и комуникационни технологии в тази област.

Изведените тенденции в развитието на селския туризъм в Община Долни чифлик до голяма степен са показателни за значимостта, потенциала и възможностите за нарастване на интереса към българското село, увеличаване на туристите, посетили селските региони и ползвали услугите на тази алтернативна форма на туризъм. Утвърждаването ѝ води до редица позитиви, засягащи специфичния начин на живот в подобни територии, и е от особено важно значение за изоставащите и слаборазвити райони, както и за съхранението на българските традиции и бит. Селския туризъм не е само мода, а необходимост предвид замърсяването на природната среда, динамичния и напрегнат ритъм на живот в градовете, което естествено подтиква хората към търсене на спокойствие и отмора сред чиста природна среда и по-усамотени места. Туристическите пътувания към села и селски местности заемат вече второ място след ваканциите на море.

Условията за развитие на селски туризъм в България са добри, но е необходимо системно изучаване на ресурсите, гарантиращи устойчиво развитие. Освен това е наложително разнообразяване на предлагането на туристическите продукти, съобразени с международните стандарти и, разбира се, обучение на кадрите в специализираните форми на туризъм.

References:

1. Aleksieva i dr. 2000: Aleksieva, Y. St. Stamatov. Vazmozhnosti za razvitie na selski turizam v Bulgaria – V: Nauchni trudove, VIHVP – 2000, t. XLIV, sv.2., s. 110, 2000.
2. Vasileva 2010: Vasileva, V. Sastoyanie i perspektivi za razvitie na kulturnia turizam v obshtina Dolni chiflik. – V: Sbornik dokladi ot HИH Mezhdunarodna nauchna konferentsia za mladi ucheni, LTU, Sofia, 2010 .
3. Lane 1994: Lane, B. What is Rural tourism. – In: Journal of Sustainable Tourism, Volume 2, No. 7. r. 7 – 22. 1994.
4. Sabrieva i dr. 2013: Sabrieva, S., S. Dokova, Alternativen turizam, Shumen, elektronno izdanie, cdo@shu.bg, 2013.
5. Programata za razvitie na turizma v obshtina Dolni chiflik za 2018 g. – 2020 g.